

Våpen som ved normal anvendelse bryter grunnleggende humanitære prinsipper

KLP søker å anvende en konsistent og prinsippbasert tilnærming til alle sine eksklusjonsbeslutninger. For å sikre at vi behandler lignende saker konsekvent, baserer vi oss på KLPs tidligere avhendelsesbeslutninger, samt anbefalinger om utelukkelse fra Etikkrådet for Statens pensjonsfond - Global (GPFNG).¹

KLP tar utelukkelsesbeslutninger basert på om det er en uakseptabel risiko for pågående eller fremtidige brudd, ikke bare på grunnlag av tidligere brudd. Denne tilnærmingen fremhever at KLPs mål ikke er å "straffe" selskaper, men å sikre at KLP ikke bidrar til brudd gjennom sine investeringer.

Internasjonale standarder

KLP utelukker selskaper som produserer våpen som ved normal anvendelse bryter med grunnleggende humanitære prinsipper. Dette gjelder i praksis selskaper som produserer sentrale komponenter til kjernevåpen, klasevåpen og antipersonell landminer. Om et børsnotert selskap skulle lage sentrale komponenter til kjemiske eller biologiske våpen ville også det være omfattet, men vi har hittil ikke sett eksempler på det.

Formuleringen av dette kriteriet er ikke tilfeldig. Mens antipersonell landminer og klasevåpen forbys under internasjonale konvensjoner² har det (inntil nylig) ikke vært tilfelle med kjernevåpen. I 1996 tok Den internasjonale domstolen i Haag stilling til lovligheten av kjernevåpen i en rådgivende uttalelse. Domstolen konkluderte at bruken av kjernevåpen vanskelig kunne utføres i tråd med prinsippene i internasjonal humanitærrett, men at det ikke kunne utelukkes at det ville være mulig under ekstreme forhold.³ Med andre ord, bruk av kjernevåpen ved normal anvendelse bryter grunnleggende humanitære prinsipper.

Nøkkelvurderinger

Vurderingen er relativt mekanisk for selskaper som lager hele våpenet, som for eksempel ofte er tilfellet med antipersonell landminer. For kjernevåpen kan analysen være adskillig vanskeligere fordi det kreves en vurdering av hvorvidt et selskaps aktiviteter utgjør en sentral komponent av produktet. I tillegg er det ofte er manglende åpenhet om selskapenes kontrakter med forsvarsmyndigheter, slik at det kan være krevende å forstå nøyaktig hva som er selskapets bidrag. KLP utelukker bare selskaper som produserer komponenter som kun kan brukes i kjernevåpen. Det vil si at kriteriet gjelder ikke komponenter som kan brukes til flere formål (såkalte "dual-use" komponenter).

Vurderingen av hva som er en "sentral komponent" er ikke enkelt. KLP slutter seg til Etikkrådets operasjonalisering av dette kriteriet, som beskrevet i Etikkrådets årsmelding for 2015:⁴

Det må forutsettes at alle komponenter i et kjernevåpen på en eller annen måte fyller en nødvendig funksjon, ellers hadde de ikke vært en del av våpenet.... Forarbeidene avgrensner mot at enhver produsent av mindre komponenter skal utelukkes.

¹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2003-22/id118914/>

² <https://www.apminebanconvention.org/overview-and-convention-text/og>
<http://www.clusterconvention.org/files/2011/01/Convention-ENG.pdf>

³ <http://www.icj-cij.org/files/case-related/95/095-19960708-ADV-01-00-EN.pdf>, s. 40-41.

⁴ https://nettsteder.regjeringen.no/etikkradet-2017/files/2017/02/Etikkradet_arasmelding_2015_web.pdf, s. 12-17.

Etikkrådet har tilnærmet seg problemstillingen ved å betrakte hovedkomponenter og subkomponenter til disse, i praksis avgrenset til:

- *Stridshoder og spaltbart materiale*
- *Leveringssystemer i form av missiler som ikke har annen funksjon enn å levere kjernevåpen, herunder fremdriftssystem for disse*

Under «missiler» har Etikkrådet anbefalt å utelukke selskapene som har hovedansvaret for sluttproduksjonen av missilene, og produksjonen av motorene, men ikke samtlige underleverandører utover dette; rådet har i sine vurderinger ikke gått på undernivået til hovedkomponenter, eksempelvis produksjon av deler til rakettmotorer.

Videre har Etikkrådet ikke anbefalt å utelukke selskaper som leverer andre komponenter som for så vidt godt kan anses som sentrale komponenter til leveringssystemer, eksempelvis styrings-, navigasjons- og kommunikasjonssystemer. Dette er mer av praktiske enn prinsipielle grunner. Det er for krevende å vurdere slike systemer med hensyn til for eksempel grad av formålstilpasning, og det er vanskelig å trekke fornuftige systemgrenser. Informasjonstilgangen om slike systemer er i tillegg svært begrenset.

Eksempler

Produksjon av sentrale komponenter til kjernevåpen

KLP utelukket BAE Systems i 2015. Selskapet er involvert i kjernevåpenproduksjon gjennom en kontrakt med det amerikanske luftforsvaret for vedlikehold og oppgradering av Minuteman III ICBM våpensystem, gjeldende frem til 2021. Dette anses som kjernevåpen produksjon da komponenter må oppdateres og skiftes ut på løpende basis for å holde et flere tiår gammelt våpen system teknologisk oppdatert.

Produksjon av sentrale komponenter til kjernevåpen

KLP utelukket Fluor Corp og Huntington Ingalls Industries i 2015. Gjennom et joint venture med Honeywell og Huntington Ingalls Industries produserer Fluor Corp. det amerikanske forsvarrets eneste kilde av tritium gass, en sentral komponent i kjernefysiske stridshoder. Selskapene levere gassen i en konsentrasjon ment kun for militært bruk. Honeywell er allerede ekskludert for produksjon av kjernevåpen.